

רפאים בממשות החמלה
מאת: חן ישראל קלינמן
הוצאת דרור, 2016, 103 עמודים

אסיף רחמים*

הקורא פאווה ויזואלית, בלימה רגעית של שטף הקריאה; ופעם שנייה אנקדוטה בשם 'להרגיש חור שחור' (עמ' 71-72) כתובה כמכתם פולמוסי ארוך, שמטרתו לעצור את שטף התוכחות השיריות ולתת דוגמה קונקרטיית מהנעשה במעבדת ניסויים באוניברסיטת יוטה שבארצות הברית. מקטע זה מבשר את סגנונו של החלק השני של הספר 'לאומיות בשירות החיים', שמורכב כאמור כולו מקטעי פרוזה.

החלק שפותח את הפואמה הוא גם זה שמכתיב את הטון הכללי של היצירה. הוא נושא את הכותרת 'על השחיטה', כשם שירו הידוע של חיים נחמן ביאליק. כאן מוצגת אחת התמות המרכזיות בספר: המעבר מהכללי לקונקרטי, אל בעל חיים אחד מסוים שלו מבקש המחבר לתת שם ולהפנות מבט אל סבלו, שכן "אני לא יכול לדמיין מיליארדי טונות/ של תרנגולים ואפרוחים/ של עגלים, פרות ופרים/ של יונקים ובני-דגים ובני-כנף - כולם חד-פעמיים / הנשחטים-לחנק מדי שנה" (עמ' 18). תביעה זו לקרוא לכל בעל חיים בשם ולהפנות את המבט אל קיומו ואל סבלו הייחודי זוכה למלוא הביטוי בפרק 'קינה לבילי', טלה אחד מני רבים מספור שמצא את מותו בתעשיית הבשר. את הפרק חותמת תמונתו של בילי (התמונה היחידה בספר) ותחתיה הכיתוב: "בילי. ספטמבר 2014 - 8 בנובמבר 2014. נשמתו צרורה בצרור החיים" (עמ' 40).

רוב פרקי הפואמה מופנים ל"רפאים" שהעניקו לספר את שמו ושאותם מזהה המחבר עם בני האדם שמוסיפים לחיות את חייהם בתוך בועה של אדישות לסבלם של בעלי החיים, בועה של קהות רגשות ועצימת עיניים נוכח מעשי הזוועה. אנשים אלה, "זומבים מכניים, גופות רצחניות על חוט המתהלכות/ בעולם החיים" (עמ' 27), מקיימים את חייהם באין מפריע תוך כדי שיתוף פעולה, מודע או לא מודע, עם מעשי העינוי וההרג החוזרים ונשנים. בפרקים כגון 'להחיות מתים' ו'עוד ניסיון החיאה' מובעת הקריאה לפקוח את העיניים ולהקיץ אל המציאות הנוראה, להכיר בסבל שנגרם לבעלי החיים ולהביא

רפאים בממשות החמלה הוא ספרו הרביעי של המשורר חן ישראל קלינמן. ספר זה, שבמובנים רבים הוא המשכו הטבעי של ספרו הקודם של המשורר, *תיקוני שואה*, הוא מניפסט פוליטי שירי ברובו, שעניינו מחאה חריפה נגד מפעל העינוי וההרג של בעלי החיים בשירות תעשיות הבשר, המדע והאופנה. הספר ממוען אל מי שהמשורר מכנה "רפאים", אותם בני אדם שמהלכים בעולם אדישים לאסון המתרגש יום-יום על החי. מטרת הספר היא פוליטית במוצהר. כפי שמעיד עליו מחברו בפתח הדבר, *רפאים בממשות החמלה* הוא ספר מחאה חינוכי הנוקט דרך של הטפה "למען שינוי אורח חיים ותפיסת עולם" (עמ' 9). הספר ראה אור בהוצאת 'דרור', הוצאה עצמאית ללא מטרת רווח, השואפת לקדם את "ההכרה במעמד המוסרי של בעלי החיים" תוך כדי יצירה וביסוס של "תשתית ספרותית שתסייע במאבק למען שחרורם".

הספר עשוי מעשה מרכבה של קטעי שירה לצד טקסטים פולמוסיים בפרוזה. הוא מחולק לשתי חטיבות: הפואמה 'רפאים בממשות החמלה', המהווה את חלק הארי של הספר, והחטיבה הקצרה יותר 'לאומיות בשירות החיים', המורכבת מאסופה של ארבעה טקסטים פולמוסיים קצרים בפרוזה. הפואמה אינה נעה לאורכו של קו מחשבה ליניארי המציג ומפתח טיעון או תפיסת עולם, אלא היא עשויה פרקים קצרים שיוצרים סדרה של מעגלים קונצנטריים שמתכנסים לנקודה אחת. על אף הבדלים כאלה ואחרים, הרטוריקה האחידה ותוכן הדברים הזהה במהותו מוליכים את הפרקים למסקנה שבה פתח כל אחד מהם ושבה נחתמו האחרים. בשני מקרים מופרת הרציפות הטקסטואלית של הפואמה. פעם אחת תמונתו של העגל בילי קוטעת את הרצף עם דף שחור חלק שמגיע לאחריה, ומטרתה לכפות על

* אסיף רחמים הוא דוקטורנט ועוזר הוראה בחוג לספרות כללית והשוואתית באוניברסיטה העברית ומשורר. ספריו שיצאו לאור: עמק המלכים (2012) ליקוי מאורות (2014).

היסט מהאוניברסלי לקונקרטי, אלא שהפעם המהלך משמש אותו כדי ללמוד וללמד דבר מה על היחס בין בני אדם לבני אדם אחרים. לטענת קלינמן, אין סתירה בין היסוד האוניברסלי שמצדיק את קיומה של חברת בני אדם באשר היא (והוא קדושת החיים והאיסור על כל פגיעה בהם) ובין הגדרה לאומית שחברה מסוימת מגדירה את עצמה. נהפוך הוא: "ההכרה בקבוצות אנוש בעלות תכונות שונות, בעלות מסורות ותבניות תרבות שונות, איננה אלא חלק מן הגוף הכולל ששמו אנושות" (עמ' 89), ולפיכך לא זו בלבד שאין היא סותרת אותו, אלא היא אף נובעת ממנו באופן טבעי ומתבקש. מבחינת עולם הערכים, טוען קלינמן, "הדיון במצוקה הפלשתינית-ישראלית הוא המשכו של הדיון במצוקת כל בעלי החיים" (עמ' 90).

לקצו. פרקים אלה ניחנים בטון כמו-נבואי, ומציגים דברי תוכחה בוטים וגרפיים (לא אחת משתמש המשורר בטרמינולוגיה הלקוחה מעולם המושגים של השואה) המופנים במישרין אל "חֲבֵרֵי הרפאים" (עמ' 28-30). בפרקים אחרים מציג הכותב את הקולקטיב האלטרנטיבי שאליו הוא משתייך ושאליו, כך הוא מקווה, יעברו ביום מן הימים כל חבריו "הרפאים", לאחר שייחלצו מסד אדישותם. בפרק 'המנון' למשל מתואר כיצד "בני החיים" נוהגים בדרך של חמלה, וזו משמשת להם מצפן מוסרי ומורה דרך, בניגוד לאנשי ה"רפאים".

חלקו השני של הספר מוקדש לאנלוגיה בין היחס הרצוי בין בעלי החיים והאדם ובין היחס הרצוי בין ישראלים ופלסטינים (ובמיוחד בפרק 'כל אפליה היא סוציופתייה, פלשתינים וישראלים'). כבמקומות אחרים ביצירה, גם כאן מבצע המשורר